

Programm „Keeleõppe arendamine 2007 – 2010“

Õpetajakoolituse üliõpilaste ettevalmistus tööks eesti keelest erineva emakeelega lastega

Õppematerjal koolituskursuse „Õppekeele oskuse arendamine ainetunnis“ juurde

Koostaja: Urve Aja

Narva 2009

Sisukord

Ainekava.....	3
I teema „Teise keele omandamine”	8
II teema „Keeleomandamise aspektid”	12
III teema „Tänapäevased teise keele õppe viisid”	15
IV teema „Lõimitud aine- ja keeleõpe”	18
V teema „Keeletugi”	21
VI teema „Keeleoskuse arendamine aineõppes”	23
VII teema „Sõnastike kasutamine”	25
VIII teema „Õppekeelte vahetamine”	28
IX teema „Eesmärkide püstitamine”	30
X teema „Õppematerjalid”	32
XI teema „Õpistiilid”	34
XII teema „Omandatu hindamine”	36
XIII teema „Tunnivaatlus”	39
XIV teema „Mitmekeelse õppe võimalikud probleemid”	40

Kursuse nimi: ÕPPEKEELE OSKUSE ARENDAMINE AINETUNNIS

Kursuse maht: 2 AP (80 tundi), millest 46 tundi on auditoorset tööd, 28 tundi iseseisvat tööd ja 6 tundi tunnivaatlusi.

Kursust läbi viivad õppejõud: Urve Aja, eesti keele assistent, MA

Ainekursuse üldeesmärgid:

Kursus võimaldab omandada teadmised ja oskused, mis on vajalikud õpilaste keeleoskuse arendamiseks ning ainetunnis õppe läbiviimiseks eesti keeles ja kooli õppekeeles.

Õpieesmärgid:

Kursuse läbinud õppija:

- Oskab lõimida aine ja keele õpetamist oma ainekavast lähtudes;
- Oskab kohandada olemasolevaid õppematerjale ja luua uusi ülesandeid;
- Oskab analüüsida teises keeles läbiviidavaid ainetunde;
- Oskab kirjeldada õppijate võimalikke raskusi ja leida lahendusi nende ületamiseks;
- Oskab toetada õpilase õppekeele arengut, kasutades sobivaid õpetamismeetodeid ja õppevahendeid ning tagasiside andmist.

Kursuse sisu lühitutvustus:

Kursus annab ülevaate tänapäevastest seisukohtadest teise keele omandamise seaduspärasuste ja iseärasuste kohta (õppimine, õpetamine, omandamine, koodivahetus jm), samuti lõimitud aine- ja keeleõppe metoodilistest põhimõtetest. Tähelepanu pööratakse õpilase keelelise toetamise ja keeleoskuse arendamise vajalikkusele ja võimalustele. Kursusel tutvutakse õppematerjalidega ning õpitakse neid ise koostama.

Temaatiline kava:

	Ajakava	Teema	Tundide arv		
			L	S/P	I
1.	Oktoober 2009	Teise keele omandamine 1. Mõisted K1,K2,K3 2. Keeleomandamise teooriad 3. Keeleomandamise perioodid	2		

		4. Keeleomandamise tasemed			
2.	Oktoober 2009	Keeleomandamise aspektid 1. Teise keele leksika omandamine 2. Teise keele struktuuride omandamine 3. Teise keele pragmaatika omandamine 4. Keele omandamist mõjutavad tegurid (sotsiolingvistilised faktorid, korduste osa jm)	2		
3.	Oktoober 2009	Tänapäevased seisukohad teise keele omandamise seaduspärasuste ja iseärasuste kohta 1. Näited keele omandamise ja õppimise kohta 2. Näited keele omandamist mõjutavate tegurite kohta		2	
4.	Oktoober 2009	Tänapäevased teise keele õppe viisid 1. Tänapäevased keeleõppemeetodid: kommunikatiivne, suhtlev-kogemuslik, ülesandepõhine meetod. Aktiivõpe 2. Lõimitud aine- ja keeleõpe 3. Keelekümblusprogramm		2 1 1	
5.	Oktoober 2009	Lõimitud aine- ja keeleõpe 1. CLIL – LAK: mõiste sisu 2. Metoodika põhijooned 3. Metoodilised võtted	1	2 2	
6.	Oktoober 2009	Keeletugi 1. Ainealaste ja keeleliste õpieesmärkide saavutamist toetava õpikeskkonna loomine 2. Keeletugi aineõppes		1 2	
7.	Oktoober 2009	Keeleoskuse arendamine aineõppes 1. Aine-, keele- ja õpioskuste eesmärkide ühitamine 2. Kohustuslikud keeleteadmised 3. Seoste loomine õppeainete vahel 4. Õpetajate koostöö		2	
14.	November 2009	Sõnastike kasutamine 1. Kaskeelsete sõnastike kasutamine, õpilaste suunamine 2. Mitmekeelsete sõnastike kasutamine, sh <i>on-line</i> sõnastikud		2	
8.	November	Õppekeelte vahetamine		1	IT 1

	2009	1. Õppekeelte vahetamise eesmärk 2. Õppekeelte vahetamise põhimõtted 3. Erinevates keeltes õppematerjalide kasutamine, mitmekeelsuse toetamine			esitamise tähtaeg. 12 tundi
9.	November 2009	Õpieesmärkide püstitamine 1. Eesmärgistamine (tund, õppetsükkel jm) 2. Õpieesmärkide saavutamise kontrollimine	1	1 1	
10.	November 2009	Õppematerjalid 1. Tutvumine olemasolevate õppematerjalidega 2. Õppematerjalide kohandamine vastavalt õppijate keeleoskuse tasemele, eale ja vajadusele 3. Õppematerjalide koostamine vastavalt õppijate keeleoskuse tasemele, eale ja vajadusele		2 2 2	
11.	November 2009	Õpistiilid 1. Erinevad õpistiilid 2. Eri õpistiilidega õppijate õpetamine	1	1	
12.	November 2009	Omandatu hindamine 1. Hindamismeetodid 2. Hindamiskriteeriumid 3. Hinnangu ja tagasiside andmine	1	1 2	
13.	Detsember 2009	Tunnivaatlus 1. Tunnivaatlused 2. Vaadeldud tundide analüüs		3 2	
15.	Detsember 2009	Mitmekeelse õppe võimalikud probleemid 1. Probleemid edasijõudmises 2. Psühholoogilised probleemid 3. Probleemide ennetamine 4. Võimalikud lahendused	1 1	1 1	
16.	Detsember 2009	Tunnivaatlus 1. Tunnivaatlused 2. Vaadeldud tundide analüüs		3 2	IT 2 esitamise tähtaeg. 16 tundi

Iseisvate tööde loetelu ja tööjuhendid nende koostamiseks:

Iseiseiv töö nr 1: referaat teemal „Teises keeles õppimine ja õpetamine: raskused ja väljakutsed“. Referaadi koostamiseks kogub kursuslane materjali kirjanduse nimekirjas toodud allikatest.

Iseiseiv töö nr 2: kursuslane koostab kursuse lõpuks individuaalse õpimapi. Õpimapp koosneb järgnevatest osadest:

- 1) Aktiivõppe võtete kirjeldused
- 2) Referaat teemal „Teises keeles õppimine ja õpetamine: raskused ja väljakutsed“
- 3) Tunnikonspekt (enda koostatud tund)
- 4) Tunnivaatlused (külastatud ainetundide analüüs vastavalt tööjuhendile)
- 5) Kursuse jooksul koostatud ülesanded, kirjeldused ja analüüsid

Õpimapist vähemalt 50% moodustab kursuslase enda koostatud materjal.

Õppekirjandus:

C. Baker. Kakskeelne laps. El Paradiso 2005

D. Buehl. Interaktiivõppe meetodid klassiruumis. Tartu 2002

Keeleõpetaja metoodikavihikud. TEA Kirjastus, Tallinn 2000

H. Harro – Loit, K. Kello, K. Ugur, P. Kõiv, Ü. Luisk. Läbivad teemad õppekavas. *Haridus 11-12/2007*. Lk 18-24

T. Kikerpill, E. Sõrmus. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Käsiraamat vene õppekeelega kutseõppeasutustele. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Ekspressi AS, Tallinn 2008

R. Kleinschroth. Keelte õppimine. Ersen 2002

Koostöökultuur koolis. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži publikatsioonid 3 (lk 52-56, 62-68, 86-95)

D. Krall, E. Sõrmus, M. Toomsalu. Kommunikatiivse keeleõppe lühikursus

P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008

T. Niiberg, H. Karu jt. Kakskeelsuse karid elus ja mängus. Atlex 2007

K. Saarso, E. Sõrmus. Kuidas õpetada erialakeelt. Metoodika käsiraamat. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Ekspressi AS, Tallinn 2008

K. Бардин. Как научить детей учиться. Москва 1987

A. Лобанов. Основа профессионально-педагогического общения. Москва 2004

Kursuse sooritatuks lugemise tingimused ja lõpphinde kujunemise põhimõtted:

- Kohalkäimine: kursuslane on osalenud vähemalt 70% auditoorsetest tundidest (30% lõpphindest)
- Tunnivaatlused: kursuslane on vaadelnud vähemalt kahte ainetundi vene ja kahte ainetundi eesti õppekeele koolis (20% lõpphindest)
- Iseseisev töö: kursuslane on teinud iseseisvat tööd kirjandusega (kajastub õpimapis ja moodustab 20% lõpphindest). Kursuslane on koostanud, esitanud ja kaitsnud individuaalse õpimapi. Õpimapis on esitatud kõik vajalikud osad. (30% lõpphindest)

I teema „Teise keele omandamine”

Läbitav temaatika: mõisted emakeel, esimene keel (K1), teine keel (K2), võõrkeel (K3). Keele omandamise teooria. Keeleomandamise etapid. Keeleomandamise tasemed.

Ülesanne:

Kuidas saate aru järgmistest mõistetest:

Emakeel -

.....

Teine keel -

.....

Võõrkeel -

.....

Keele omandamine -

.....

Keele õppimine -

.....

Läbitav materjal:

Mõisted:

Emakeel, esimene keel (K1) – esimene omandatud keel.

Teine keel (K2) – keel, mis ei ole emakeel, kuid mis on ühiskonnas aktiivselt kasutatav nii õpetuskeelena kui ka suhtluskeelena.

Võõrkeel (K3) – keel, mida ei kasutata ühiskonnas aktiivselt, mis ei ole riigisiselt ei suhtlus- ega õpetuskeeleks.

Keele omandamise teooria (Krashen jt):

Omandamine ja õppimine on kaks erinevat protsessi. Õppimine on teadmiste saamine keele kohta. Omandamine on alateadlik protsess, mis toimub, kui keelt kasutatakse reaalses suhtluses. Keele omandamise teooria sisaldab järgmisi hüpoteese:

- A. Loomulik järjestus: keeleoskuse loomulik areng
- B. Monitooring: õppimine (vastandina omandamisele) eeldab kontrolli ehk monitooringut, st vigade märkamist ning nende parandamist. Keele omandamise juhendamine peaks hoiduma vigade parandamisest ja grammatika õppimisest. Vigade rõhutamine võib segada või pidurdada keele omandamist, eriti keeleoskuse arengu algetappidel.
- C. Sisendi kvaliteet: Eesmärk natuke kõrgemal õpilaste teadmiste tasemest. Õpetamine toimub sisutihedas kontekstis, on kohandatud (ümbersõnastused, kordused), toetab koostööd ja on interaktiivne.
- D. „Emotsionaalne filter“: emotsionaalne filter madal. See on nagu kilp, mis võib blokeerida keele omandamist või õppimist. Õpilased võivad häbeneda suhtluskontakti või püüavad keelekasutajatena olla liiga teadlikud.

Teise keele omandamise etapid:

I Vaikne periood – vähene mõistmine, keelt ei reprodutseerita.

II Keele reprodutseerimise varane etapp – piiratud mõistmine, vastused paarisõnalised.

III Kõne etapp – mõistmine suureneb, lihtsad fraasid, mõningad vead kõnes.

IV Keskmine keele valdamise etapp – väga hea arusaamine, raskemad lausekonstruktsioonid, keerulisemad vead kõnes.

V Keele valdamine

Teise keele omandamise tasemed:

A-tase on algtasemel keeleoskus.

B-tase on iseseisva keeleoskaja tase.

C-tase on vilunud keeleoskaja tase.

Iga tase sisaldab endas kaht allataset.

A1 – Läbimurre (ingl *Breakthrough*). See on esimene keeleoskustase, mida on võimalik mõõta ja hinnata. Vene õppekeelelega algkool.

Mõistab ja kasutab igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase, et oma vajadusi rahuldada. Oskab ennast ning teisi tutvustada ning pärida elukoha, tuttavate inimeste ja asjade järele ning vastata sama ringi küsimustele. Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner räägib aeglaselt ja selgelt ning on valmis aitama.

A2 – Esmane keeleoskus (ingl *Waystage*). Keeleoskus, mis loob esmase aluse sotsialiseerumisele, lubades keelt edasi õppida suheldes, lugedes, kohalikku meediat vaadates. Vene õppekeelega põhikooli esimene aste.

Mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega. Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskab lihtsate fraaside ja lausete abil kirjeldada oma perekonda, teisi inimesi ja elutingimusi ning väljendada oma vajadusi.

B1 – Suhtluslävi (ingl *Threshold*). Normaalselt sotsialiseerumist lubav keeletase. Vene õppekeelega põhikooli teine aste.

Mõistab kõike olulist endale tuttavatel teemadel, nagu töö, kool, vaba aeg vm. Saab enamasti hakkama keelekeskkonnas. Oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel või enda jaoks huvipakkuval teemal. Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada/selgitada oma seisukohti ja plaane.

B2 – Edasijõudnu tase (ingl *Vantage*). Keeletase, mille puhul inimene saab keelega hakkama paljudes rohket suhtlust nõudvates situatsioonides. Vene õppekeelega gümnaasiumi- jm keskkooli lõpetaja.

Mõistab keerukate abstraktsel või konkreetsetel teemadel tekstide ning erialase mõttevahetuse tuuma. Suudab spontaanselt ja lüüsi vestelda sama keele emakeelse kõneleja. Oskab paljudel teemadel luua selget, üksikasjalikku teksti ning selgitada oma vaatenurka, kaaluda kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.

C1 – Vaba suhtluse pädevus (ingl *Effective Operational Proficiency*). Keeletase, mis lubab sooritada keerulisemaid töö- ja õpiülesandeid ning vabalt toimida ühiskonna tegusa liikmena.

Mõistab pikki ja keerukaid tekste, tabab ka varjatud tähendust. Oskab end spontaanselt ja lüüsi mõistetavaks teha, väljendeid eriti otsimata. Oskab kasutada keelt paindlikult ja tulemuslikult nii avalikes, õpi- kui ka tööoludes. Oskab luua selget, loogilist, üksikasjalikku teksti keerukatel teemadel, kasutades sidusvahendeid ja sidusust loovaid võtteid.

C2 – Haritud emakeelekasutaja kõne (ingl *Mastery*). Keeleuskuskaala kõige kõrgem tase.

Mõistab vaevata kõike kuuldu ja loetu. Oskab resümeerida eri tüüpi suuliste ja kirjalike allikate teavet ja sõnastada neid, esitada põhjendusi ja arutlusi. Oskab end spontaanselt, lüüsi ja täpselt väljendada, eristades ka keerukamate situatsioonide peenemaid tähendusväljendeid.

Küsimused aruteluks:

- Tuletage meelde, millised on teise keele omandamise perioodid. Tooge isiklike näiteid keele omandamise kohta.
- Kuidas hindate oma eesti/inglise/vene keele oskust? Millised kriteeriumid võtsite hindamisel aluseks?
- Mis tasemel peaks õpilane oskama keelt aine õppimiseks teises keeles? Põhjendage oma arvamust.
- Mis on Teie jaoks „keeleviga”. Kuidas suhtute vigade tegemisse? Nende parandamise?

Lugege mõtteid, mida õpetajad on täienduskoolitustel välja toonud. Milline on Teie arvamus? Arutlege rühmas.

- Kõik õpilased oskavad juba oma mõtteid väljendada. Petja aga ei suuda kahte sõnagi ritta seada. Tal lihtsalt ei ole keele peale annet.
- Aine õpetamisel teises keeles peab suurt tähelepanu osutama õigekeelele. Mina aga ei ole keeleõpetaja ja ma ei pea teadma kõiki reegleid.
- Keelevigade tegemine näitab, et õpilane ei ole korralikult teemat ära õppinud.
- Kõige paremini saab keelt omandada stressivabas keskkonnas.

Kirjandus:

1. T. Kikerpill, E. Sõrmus. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Tallinn 2008
2. M. Ilves. Algaja keelekasutaja: A2-taseme eesti keele oskus. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2008
3. A.-R. Hausenberg jt. Iseseisev keelekasutaja: B1- ja B2-taseme eesti keele oskus. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tallinn 2008
4. K. Kerge. Vilunud keelekasutaja: C1-taseme eesti keele oskus. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2008
5. S. Crain, D. Lillo-Martin. An Introduction to Linguistic Theory and Language Acquisition. Blackwell Publishing 2003
6. R. Kleinschroth. Keelte õppimine. Ersen 2002

II teema „Keeleomandamise aspektid”

Läbitav temaatika: Teise keele leksika omandamine. Teise keele struktuuride omandamine. Teise keele pragmaatika omandamine. Keele omandamist mõjutavad tegurid (sotsiolingvistilised faktorid, korduste osa jm).

Ülesanne: Mõtelge alljärgnevate küsimuste üle ja arutage neid rühmades:

1. Kuidas olete õppinud uusi sõnu?
2. Kuidas jäävad uued sõnad kõige paremini meelde (= omandate leksika)?
3. Kas kergemini jääb meelde üksiksõna või sõna/sõnaühend kontekstis? Millega seda võib põhjendada?
4. Kas Teie arvates on kordamine tarkuse ema? Millega põhjendate? Tooge näide!
5. Kuidas Teie arvates mõjutab keskkond keele omandamist?

Läbitav materjal:

Teise keele sõnavara omandamine:

Sõnavarapädevus tähendab keele sõnavara valdamist ja oskust sõnu kasutada (Hausenberg jt 2008).

Tähenduse ülekanne – 1) võõra keele järjendid eksisteerivad emakeelsel mõistesisel. Keeled eksisteerivad kõrvuti.

2) mõlema keele sõnad eksisteerivad oma mõistevaramul üksteisest sõltumata, mõistesisu ühest keelest teise üle ei kanta.

3) võõra keele järjendid eksisteerivad emakeelele tuginedes ja võõrkeele järjendi meeldetuletamiseks kutsutakse mälust esile esmalt emakeelne variant. (Saarso 2001)

Põhisõnavara – kõige sagedamini tarvitavad ja vajalikumad sõnad.

Üld- ja oskussõnavara – üldsõnavara on mõistetav keele laiale kasutajaskonnale, oskussõnu e termineid kasutatakse kindla eriala piires.

Aktiivne ja passiivne sõnavara – aktiivne on sõnavara, mida üks inimene ise kasutab oma kõnes. Passiivne on sõnavara, mida inimene ise ei kasuta, aga millest ta saab aru ja mille ta vajadusel ära tunneb.

Sõnad lühimälus ja püsिमälus – Ebbinghausi unustamiskõver: esimese poole tunni jooksul unustab inimene umbes 40% kuuldust, järgneva poole tunni jooksul veel 15%, kaheksa tunni möödumisel on

kuuldud infost kadunud ligikaudu 65% ning kahe päeva pärast mäletatakse sellest ainult kolmandikku. (Saarso 2001)

Sõnavara omandamine – sõnade rühmitamine ja taasrühmitamine, isiklike assotsiatsioonide loomine, veidrad seosed (K. Saarso 2001). Sõnavara sõnade asemel, visualiseerimistehnika, tegevusahelad, mitmekanaliline õppimine, loovad seosed (R. Kleinschroth 2002). Rikka keelega eeskujude tähtsus.

Teise keele struktuuride omandamine:

Traditsiooniline grammatika kirjeldab keelt kui süsteemi, milles eristatakse morfoloogiat e vormimoodustust ja süntaksit e lauseehitust (Hausenberg 2008).

Funktsionaalne grammatika kirjeldab keelelisel vahendil lähtudes nende vajalikkusest keelefunktsioonide mõistmiseks või edasiandmiseks, üldmõistete mõistmiseks või edasiandmiseks ja teksti vastuvõtuks või ülesehitamiseks (Hausenberg 2008).

Reeglid ei aita kõnelemisel. Põhimõtted – näitest reeglini, keelevõrdlus, imiteerimine. (Kleinschroth 2002)

Teise keele pragmaatika omandamine:

Pragmaatilise pädevuse alla kuuluvad diskursusepädevus ja funktsioonipädevus. Diskursusepädevus tähendab oskust moodustada lausetest sidusat teksti. Funktsioonipädevus tähendab võimet saavutada keele abil suhtluseesmärgid.

Võtted: rollimängud, simulatsioonid, suhtlussituatsioonid, loovülesanded.

Keele omandamist mõjutavad tegurid (Kirss, Karu 2008):

- Sotsiaalne kontekst – keeleõppijat ümbritsev keskkond koos oma erinevate teguritega;
- Sotsiaalne kogemus – kokkupuude õpitava keelega (mil määral õpitavas keeles suheldakse, mis tasemel suhtlus toimub);
- Esimese ja teise keele omavaheline suhe – emakeele ja õpitava keele erinevused ja sarnasused;
- Vanus – noorematel madalam analüütilisuse tase, sisemiste tõrgete vähesus, võimalus omandada keelt pika aja jooksul. Vanematel suurem õppimisvõime, analüütilisuse kõrgem tase, pragmaatilised oskused, elukogemused;
- Võimed – võime eristada ja töödelda kuulatavat sisendit, tuvastada mustreid, teha üldistusi, jätta õpitavat meelde;

- Motivatsioon – kui palju jõupingutusi keeleõppijad kulutavad keele omandamisele. Eristatakse integratiivse iseloomuga motivatsiooni, sisemist ja välist motivatsiooni;
- Õpe – see, kuidas keeleõpe on korraldatud;
- Isiksuslikud omadused – nt enesekindlus, riskeerimine, loomingulisus, empaatiavõime, sallivus ebamäärasuse osas;
- Indiviidi keelelis-kultuuriline lähtepeitsioon – mineviku ja oleviku kogemused ja tuleviku ootused.

Kordamine kui teise keele omandamist mõjutav tegur (R. Kleinschroth'i järgi):

- Unustamise põhjused – ebapiisav õpienergia, valesti õppimine, valesti kordamine;
- Millal korrata – vähehaaval, liigendatult, iga päev. Õpikartoteek;
- Mida korrata – seda, mis on ununenud;
- Kordamistehnikad – peast kordamine, *mind mapping*, loovad seosed, märksõnastikud, õpikaardid.

Küsimused aruteluks:

- Õpetajad on välja toonud, et ühes õppeaines õpitud sõnavara ei suuda õpilased teise õppeainesse üle kanda (nt bioloogia – keemia). Kuidas Te põhjendaksite seda? Kuidas olukorda parandada?
- Miks mõned sõnad jäävad kergemini meelde kui teised? Tooge näide oma keeleõppest!
- Milline kordamistehnika on Teie arvates kõige tõhusam? Põhjendage! Millist kordamistehnikat olete ise kasutanud?
- Kas aineõpetaja peab õpetama keelelist korrektsust? Põhjendage oma arvamust!

Kirjandus:

1. Keeleõpetaja metoodikavihikud. TEA Kirjastus, Tallinn 2000
2. R. Kleinschroth. Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Kirjastus Ersen 2002
3. L. Kirss, M. Karu. Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon. Lõppraport. Poliitikauuringute keskus Praxis, Tartu 2008.

URL: http://www.rahvastikuminister.ee/public/HP_HTM-RMBkeel_raport.pdf

III teema „Tänapäevased teise keele õppe viisid”

Läbitav temaatika: tänapäevased keeleõppemeetodid (kommunikatiivne, suhtlev-kogemuslik, ülesandepõhine meetod). Aktiivõpe. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Keelekümblusprogramm.

Ülesanne:

1. Grammatika-tõlkemeetod on traditsiooniline keeleõppemeetod. Leidke selle meetodi kasutamiseks poolt- ja vastuargumente.
2. Keelekontakti otsene eesmärk on suhtlus. Nimetage tegevusi, mis arendavad nii suhtlus- kui ka keelelist pädevust!
3. Rääkige oma keeleõppekogemusest! Milliseid tegevusi tegite heameelega, millised olid vastumeelsed?

Läbitav materjal:

Tänapäevased keeleõppemeetodid

Kommunikatiivne keeleõpe – keelt vaadeldakse eelkõige kui suhtlusvahendit, kus õppijad peavad üheaegselt kasutama erinevaid keelelisi teadmisi. Kommunikatiivse keeleõppe puhul peavad keeleõppijad keelt kasutama mõtete ja vajaduste väljendamiseks, kusjuures põhitähelepanu on sõnumil, mitte grammatilisel korrektsusel. Võtted: arutlusülesanded, väitlused, rollimängud, probleemülesannete lahendamine, paaris- ja rühmatööl põhinevad ülesanded, info- ja arvamislüngaga ülesanded.

Näide: Saite teate selle kohta, et viiakse läbi aineõpetajate ümarlaud. Teil on aga tol päeval palju tunde ning selleks, et osaleda, peaksite viimased tunnid ära jätma. Te leiate, et Teie osalemine on äärmiselt tähtis. Samas ei tähtsusta koolijuhtkond osalemise vajalikkust. Kuidas veenate juhtkonda? Milliseid lahendusi näete antud olukorras?

Suhtlev-kogemuslik meetod – meetod on välja kasvanud kommunikatiivsest keeleõppest. Arvamus, et keeleõppimine peab olema üldhariva iseloomuga, keeleõppe käigus omandatakse oskusi ja mõisteid mitmest vallast. Võtted: ajurünnakud, rühmaarutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, iseseisev töö kirjalike allikatega, intervjuerimine.

Näide: õpperaamat „Avatud ukSED” (autorid M. Kitsnik, L. Kingisepp) lk 46

Ülesandepõhine meetod – kommunikatiivse keeleõppe põhimõtete üks rakendusi, milles kesksel kohal nähakse ülesannet. Sellise keeleõppe aluseks on teooria, mille järgi peab keele omandamiseks olema täidetud kolm põhitingimust: õppijad peavad kuulma autentset keeleainest, õppijad peavad saama kasutada õpitavat keelt oma mõtete väljendamiseks, õppijad peavad olema motiveeritud. (Kingisepp, Sõrmus 2001)

Ülesanded selle meetodi puhul on jagatud sihtülesanneteks ja õppeülesanneteks. Sihtülesanded puudutavad tegevusi, mida sooritatakse väljaspool keeletundi tavaelus (nt ankeedi täitmine, hotellitoe broneerimine). Õppeülesanded puudutavad tegevusi keeletunnis, kus õppija kasutab keeleteadmisi kommunikatiivse ülesande lahendamiseks. (Kikerpill, Sõrmus 2008)

Võtted: ajurünnak, sarnasuste ja erinevuste leidmine, infolüngaga ülesanded, arutlusülesanded, loovülesanded.

Näide: metoodiline võte „Ajurünnak”

Aktiivõpe – õppeprotsessi õppijate aktiivsust ära kasutatav õpetusviis. Aktiivõpet iseloomustab õppeprotsessis aktiivne osalemine, mis aitab õppijatel õpitavat mõtestada ja seostada omandatud teadmisi tegelikkusega.

Näide: metoodiline võte „Jalutuskäik galeriis”

Lõimitud aine- ja keeleõpe (ingl content and language integrated learning)

Ühel ajal aine- ja keeleõpe. Aineõpetaja ülesanne on edendada õpilaste keeleteadmiste omandamist, mida õppuril ei ole, aga mida on aine õppimiseks ja mõistmiseks vaja. LAK-õppe olemus on lõiming, millel on kahetine suunatus:

- 1) Ainetunnid hõlmavad keeleõpet. Teave antakse edasi arusaamist hõlbustaval ja toetaval viisil. Võtted: graafikud, diagrammid, praktilised katsed, võtmemõistete ja terminoloogia eraldi esile toomine;
- 2) Ainetundides õpitut kasutatakse keeletundides. Keeleõpetaja lülitab koostöös teiste ainete õpetajatega oma tundidesse nende ainete sõnavara ja tekste. Õpilased omandavad sõnavara ja arutlusmallid, mida nad vajavad aineteadmiste mõistmiseks ning kasutamiseks. (Mehisto jt 2008)

Näide 1: Venni diagramm (Mehisto jt 2008: 58-60)

Näide 2: RWCT projekt – J. L. Steele jt. Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks. Käsiraamat V lk 37 „Mõtlemine halloweeni moodi: nahkhiired on imeilusad ja teevad imetoremaid asju”.

Keelekümbelprogramm

Keelekümbelprogrammid on sellised õppeprogrammid, mille puhul kasutatakse hariduse omandamisel kahte (või enam) keelt. Üks neist on õpilase kodune keel (K1) ja teine on teine keel või võõrkeel (K2/K3). (Mehisto 2009)

Keelekümbel on üldmõiste, mis hõlmab mitmeid varieeruvaid näitajaid:

- Lapse vanus keelekümbusega alustamise ajal. Alustada võib lasteaiaaas (varajane keelekümbus); üheksa- kuni kümneaastaselt (edasilükatud ehk keskmine keelekümbus) või 3. kooliastmes (hiline keelekümbus).
- Päeva jooksul keelekümbuses veedetud ajahulk. Täielik keelekümbus algab tavaliselt saajaprotsendilise teise keele kontaktiga, mis väheneb kahe või kolme aasta pärast 80%-le ja jääb sellele tasemele kolmeks või neljaks aastaks ning selle lõpetab põhikooli lõpuaastatel umbes 50% keelekontakt. (Baker 2005)

Küsimused aruteluks:

- Võrrelge omavahel keeleõpet, LAK-õpet ja keelekümbust. Milliseid sarnasusi oskate välja tuua? Võrrelge ka aine- ja keeleõpetaja rolli!
- Milliseid koostöömudeleid näete kakskeelse õppe juures? Kuidas ise olete valmis selliseks koostööks?

Kirjandus:

1. C. Baker. Kakskeelne laps. El Paradiso 2005
2. L. Kingisepp, E. Sõrmus. Ülevaade võorkeeleõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn 2001
3. P. Mehisto (koostaja). Keelekümbuse käsiraamat. *Keelekümbusprogrammi Lapsevanemate Liit*. Tallinn 2009
4. P. Mehisto, S. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008
5. K. Saarso, E. Sõrmus. Kuidas õpetada erialakeelt. Metoodika käsiraamat. Tallinn 2008
6. D. Krall, E. Sõrmus, M. Toomsalu. Kommunikatiivse keeleõppe lühikursus

IV teema „Lõimitud aine- ja keeleõpe”

Läbitav temaatika: CLIL – LAK: mõiste sisu. Metoodika põhijooned. Metoodilised võtted.

Ülesanne:

- Kuidas mõtestaksite lahti mõiste „lõimitud aine- ja keeleõpe”. Tooge näiteid nii Eestist kui ka välismaalt ainete õpetamise kohta teises keeles. Kas oskate tuua LAK-õppe näiteid Venemaalt?

Läbitav materjal:

CLIL – LAK: mõiste sisu

Arusaam, et hea keeleoskuse saavutamiseks üldjuhul tavapärasest võõrkeeleõppes ei piisa. Kokkuvõtlikult tähendab aine ja keele samaaegset õppimist.

CLIL – *content and language integrated learning*. Mõiste kasutusel Euroopas aastast 1994.

LAK – lõimitud aine- ja keeleõpe. Mõiste kasutusel Eestis aastast 2007.

Metoodika põhijooned

- mitmekordne fookus (aineteadmised, keel, õpioskused) – ainesisu mõjutab keeleainese valikut;
- turvaline ja rikastav õpikeskkond – kasutatakse rutiintegevusi, ainesisu ja keel tehakse nähtavaks;
- autentsus ja allikalähedus – nii õppetöös kasutatavad tekstid kui ka ülesanded on autentsed ning keel, mida õppijad kasutavad ülesannete sooritamiseks, on seotud eluliste situatsioonide ja eesmärkidega. Ülesande autentsus tähendab, et õppeprotsessis kasutatakse tegevusi, mis on oma olemuselt võimalikult lähedased tavaelu toimingutele (Kikerpill, Sõrmus 2008);
- aktiivne õppimine – palju õpitakse tegevuste kaudu, õppijad on haaratud aktiivselt õpiprotsessi ja õpetaja ei ole ainuke infoallikas;
- tugistruktuur – tuginetakse varasematele teadmistele ja kogemusele, arvestatakse erinevaid õpistiile;
- koostöö – õpetajad planeerivad õppetööd koos, lapsevanemad kaasatakse õpilasi toetama. (Mehisto, Marsh 2008)

Metoodilised võtted

Mõiste- /definitsioonikaart (ingl *Concept/Definition Mapping*) – strateegia, mis aitab rikastada õpilaste arusaamist sõnast või mõistest. Mõiste-/definitsioonikaardid on graafilised kujutised, mis keskenduvad õpilase tähelepanu definitsiooni võtmeelementidele: klass või kategooria, omadused või iseloomulikud jooned, illustatsioonid või näited. Strateegia julgustab õpilasi kasutama definitsiooni sõnastamisel ka oma teadmisi.

Loo kaardistamine (ingl *Story Mapping*) – strateegia, mis aitab õpilastel lugude analüüsimiseks kasutada oma teadmisi nende struktuurist. Loo kaardistamine annab graafilise ülevaate selle olulistest elementidest. Visuaalne kujutis aitab õpilastel luua tervikliku raamistiku loo mõistmiseks ja meeldejätmiseks.

Pildi sisse minek (ingl *You Ought to Be in Pictures*) – strateegia, mis õhutab õpilasi ennast foto konteksti „sisse mõtlema”. Valmistab õpilased ette peatüki lugemiseks/materjali vastuvõtmiseks, seejuures kasutatakse fotosid uuest materjalist kujutluspiltide loomiseks.

Tegelaste jälgimine (ingl *Follow the Characters*) – strateegia, mis seisneb tegelast puudutava olulise teabe kujutamises skeemina. Selle tulemusena saadud visuaalne pilt aitab õpilastel mõista autoripoolset juhtmõtet või loo sõnumit.

Ootuste reisijuht (ingl *Anticipation Guides*) – strateegia, mis aitab enne teksti lugemist äratada huvi teksti vastu. Kasutatakse väiteid, et aktiveerida õpilaste mõtlemist ja arvamuste esitamist.

Väide/toetus-mudel (ingl *Proposition/Support Outlines*) – strateegia, mis aitab õpilastel kriitiliselt lugeda materjale, mis pakuvad välja seisukohti, arvamusi, vaieldavaid väiteid, teooriaid või hüpoteese. Arendab õpilastes analüütilise mõtlemise oskust. (Buehl 2002)

Küsimused aruteluks

- Analüüsige metoodilisi võtteid, millega tutvusite praktikumis. Milliseid oskusi arendasid need metoodilised võtted? Millises rollis oli õpetaja, millises õpilased? Kuidas ise tundsitate ennast neid võtteid läbi tehes?
- Tutvuge tunnimaterjaliga. Kuidas oleks võimalik seda videot kasutada tunnis?

<http://www.onestopclil.com/section.asp?docid=441#7>

Kirjandus

1. D. Buehl. Interaktiivõppe meetodid klassiruumis. Tartu 2002
2. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008

3. T. Kikerpill, E. Sõrmus. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Käsiraamat vene õppekeelega kutseõppeasutustele. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Ekspressi AS, Tallinn 2008

V teema „Keeletugi”

Läbitav temaatika: Ainealaste ja keeleliste õpiesmärkide saavutamist toetava õpikeskkonna loomine. Keeletugi aineõppes.

Ülesanne:

- Milline on Teie arvates „toetav õpikeskkond”? Selgitage ja põhjendage oma arvamust.
- Millist keelelist tuge ootate õpetajalt, kui peate ise kuulama loengut mitte oma emakeeles? Mille jaoks on see tugi vajalik?

Läbitav materjal:

Ainealaste ja keeleliste õpiesmärkide saavutamist toetava õpikeskkonna loomine – lapse arengut soodustab eakohane, väljakutseid esitav, huvi tekitav ja eakohast tegevust pakkuv keskkond. Õpikeskkonda saab mõjutada.

Õpikeskkonna kolm põhivaldkonda on ruumikeskkond, õppevara ja inimkeskkond. Ruumikeskkonna loomise eesmärk on luua õppetegevuseks funktsionaalselt sobiv füüsiline keskkond. Õppevara hulka kuuluvad kõikvõimalikud mänguvahendid, mudelid, trükised, õppevahendid jms, mis võimaldavad lastel mitmekülgset tegevust. Kõige olulisem komponent on inimkeskkond. See hõlmab töökorraldust ja kõiki inimesi, kes tegutsevad ühise eesmärgi nimel.

Õpikeskkond peab innustama last õppima ja peab olema turvaline. Õpikeskkonna mõju võib olla kolmesugune: ülekoormuslik (õpilane ei tule teabe töötlemisega toime; algab info juhuslik selekteerimine ja osa vajalikust teabest võib minna kaotsi. Tunnis võib see avalduda materjali suures mahus, õpetaja kiires kõnes, raskes lauseehituses, väheses selgitamises jne), alakoormuslik (teabe vähesus; keskkond on liiga lihtne, õpilastel on igav. Õpilaste teadmisi alahinnatakse, õpilaste jaoks on materjal liiga lihtne, korratakse liigselt sama materjali vms. Õpilaste õpimotivatsioon langeb ja kaob õpihuvi. Optimaalne õpikeskkond on õpilasele jõukohane ja toetab arengut.

Õpikeskkonna loomisel vajalik:

- Turvalise õhkkonna loomine;
- Klassi normide ja reeglite kokkuleppimine;
- Füüsiline ohutus;
- Tunnustamine;
- Mürataseme reguleerimine;

- Järjekindlus ja õiglus;
- Iga õpilase väärtustamine;
- Eduelamused.

Keeletugi aineõppes – põhimõtted:

- Õpetaja selge ja korrektne kõne;
- Kohase keeletaseme kasutamine,
- Täheenduse kinnitamiseks kasutada miimikat, žeste, pilte;
- Vajalik kordamine, ümbersõnastamine;
- Õpilaste edu ja pingutuste tunnustamine;
- „Rääkivad seinad”.

Küsimused aruteluks

- Vaadake videoklippi ning märkige üles, millist keeletuge pakutakse õpilastele. Kuivõrd efektiivne see on? Mida oleksite veel vajanud?

http://www.youtube.com/watch?v=taHTA7S_JGk

Kirjandus

1. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008
2. Keeleõpetaja metoodikavihikud. TEA Kirjastus, Tallinn 2000
3. T. Kikerpill, E. Sõrmus. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Käsiraamat vene õppekeelega kutseõppeasutustele. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Ekspressi AS, Tallinn 2008

VI teema „Keeleoskuse arendamine aineõppes”

Läbitav temaatika: Aine-, keele- ja õpioskuste eesmärkide ühitamine. Kohustuslikud keeleteadmised. Seoste loomine õppeainete vahel. Õpetajate koostöö.

Läbitav materjal:

Aine-, keele- ja õpioskuste eesmärkide ühitamine. Soovitud tulemuste seadmine:

- 1) Ainetulemused;
- 2) Aine omandamist toetavad keeletulemused;
- 3) Üldiste õpioskustega seotud tulemused.

Ainealased eesmärgid toetavad keeleõppe eesmärkide saavutamist. Üldise õppimisvõime paranemine aitab saavutada aine- ja keeleõppele seatud eesmäärke. Õpitulemuste all peetakse silmas püsivaid teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad õpilasel õpitut oma isiklikus ja tööelus rakendada.

Kohustuslikud keeleteadmised. Tähtis on välja selgitada kohustuslikud keeleteadmised iga teema juures. Kohustuslike keeleteadmiste alla kuuluvad:

- Tehniline sõnavara (nt tööõpetuse tunnis);
- Erialaväljendid;
- Mõistete mitmetähenduslikkus;
- Süntaks;
- Keelefunktsioonid, mis domineerivad vastava ainetunni ainevaldkonnas (teavitamine, defineerimine, analüüsimine jm).

Seoste loomine õppeainete vahel. Võimalused:

- o Suunavad küsimused
- o Suunavad vestlused
- o Õppekavaülestes teemade ja projektide kasutamine

Õpetajate koostöö - seotud inimeste tööga ühise eesmärgi nimel ja kokkulepitud meetoditel. Hõlmab kultuurisuhteid ja ratsionaalseid suhteid. Kultuurisuhted tähendavad ühiseid eesmäärke, väärtusi, traditsioone ja ajalugu, mis loovad eelduse koostööks ning on vajalikud kokkukuuluvustunde

saavutamiseks. Ratsionaalsed suhted dikteerivad töötajale täpselt, mida nad tohivad või peavad tegema ja mis on nende jaoks keelatud.

Kooli koostöökultuuri võtmerollis on pedagoogiline personal, nende väärtussüsteemidest oleneb areng koolis ja toimiv haridusprotsess. Koostöökultuuri kujunemisel omab erilist tähtsust informatsioon, selle liikumine. Informatsiooni võivad samaaegselt vallata paljud, tähtsaimaks muutub informatsiooni analüüs ja selle põhjal tegutsemine. Koostöökultuur on dünaamiline protsess.

Meeskonnakoosolekute fookuses peaks olema:

- Saavutuste tunnustamine (edukogemus);
- Kokkulepped soovitud õpioskuste kohta;
- Probleemid (sh kokkulepetest kinnipidamine);
- Kokkulepped soovivate keeletulemuste kohta;
- Õppekavaülesannete projektide algatamine;
- Materjalide koostamine ja vahetamine;
- Edulugude tutvustamine.

Küsimused aruteluks

- Valige esitatud õpikutest teema ning tooge välja, millised on kohustuslikud keeleteadmised selle teema juures. Milliste õppeainetega võib seda teemat seostada? Kuidas seoseid luua? Millist koostööd ja kellega oleks vaja teha selleks, et õpilased omandaksid nii aine- kui ka keelealased teadmised? Milliseid õpioskusi on õpilastel selle teema õppimiseks vaja?

Kirjandus

1. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008
2. Koostöökultuur koolis. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži publikatsioonid 3 (lk 52-56, 62-68, 86-95)

VII teema „Sõnastike kasutamine”

Läbitav temaatika: Kakskeelsete sõnastike kasutamine, õpilaste suunamine. Mitmekeelsete sõnastike kasutamine, sh *on-line* sõnastikud.

Ülesanne:

Arutlege paarides järgmiste küsimuste üle:

- Milliseid sõnaraamatuid ise kasutate? Mis põhjusel võtate sõnaraamatu kätte? Kui tihti? Kas keeleõppe puhul eelistate ühekeelseid või kahekeelseid sõnastikke? Põhjendage!

Läbitav materjal:

Sõnaraamatuid on kahesuguseid:

1. Seletavad (entsüklopeedilised) sõnaraamatud sisaldavad sõnaseletusi, mõisteid ja termineid või andmeid väljapaistvate isikute kohta. Nad võivad olla ka temaatilised (näit "Filosoofia leksikon").
2. Keelesõnaraamatud on kahe- või mitmekeelsed (näit "Vene-eesti sõnaraamat"). Esmajoones on nad mõeldud abiks võõrkeele praktilisel kasutamisel.

Sõnaraamatute kasulikkus:

- Sõnaraamatute kasutamise oskus arendab õpilastes iseseisvust;
- Õpilased saavad oma keelt arendada ka väljapool klassiruumi;
- Sõnastikud aitavad teksti koostamisel ning on abiks sõnavara omandamisel;
- Teabeallikas, mis toob klassi vaheldust;
- Suunavad mõtlema sõna tähendus(t)e üle;
- Sõnastiku kasutaja teadmised kasvavad koos sõnavara rikastumisega.

Sõnaraamatute oht:

- Liigne kasutamine;
- Üksiksõna tähenduse ületähtsustamine

Ühekeelne vs kahekeelne sõnaraamat – kahekeelsed sõnaraamatud võimaldavad õpilasel kiiresti mõista sõna tähendust. Ühekeelsed sõnaraamatud arendavad keeletaju.

Mitmekeelsed sõnaraamatud võimaldavad võrrelda keeli.

Küsimused aruteluks:

Tutvuge õpilastele mõeldud erinevate sõnaraamatutega! Koostage ülesanne, kuidas saaksite teema läbimisel kasutada sõnastikku! Millest lähtusite ülesande koostamisel? Milliseid õpioskusi ülesanne õpilastes arendab? Milliseid oskusi ja teadmisi eeldab?

Kirjandus:

Väike loodusgeograafia sõnastik. Koostanud Kersti Lepasaar, Katrin Lumiste. Tallinn: Avita 2006

Kooligeograafia sõnastik. Koostanud Liisa-Kai Pihlak. Tallinn: Koolibri 2006

Õigekeelsuse käsiraamat ja sõnastik. Vastutav toimetaja Ruth Mägi. Tallinn: TEA Kirjastus 2006

Väike bioloogiamõistet sõnastik põhikoolile. Koostaja Maie Toom. Tallinn: Avita 2003

Geograafia mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Helle-Mai Pedastsaar, Tiia Pedastsaar, Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Keemia mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Lembi Tamm, Tarmo Tamm, Ants Tuulmet. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Kehalise kasvatuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostaja Vello Hein. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Bioloogia mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Maie Toom, Margit Teller. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Muusikaõpetuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostaja Kadri Leppoja. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Kunstiõpetuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Anne Parmasto, Kertu Laur, Kaja Kiidron. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Käsitöö, kodunduse, töö- ja tehnoloogiaõpetuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Marje Peedisson, Endel Rihvk, Mart Soobik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Ühiskonnaõpetuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostaja Ilje Piir. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Inimeseõpetuse mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostaja Kristi Kõiv. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Ajaloo mõisted 7.-9. klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostaja Terje Hallik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

Matemaatika mõisted 7.-9. Klassile: eesti – vene – eesti sõnastik. Koostajad Elts Abel, Lea Lepmann.
Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005

VIII teema „Õppekeelte vahetamine”

Läbitav temaatika: Õppekeelte vahetamise eesmärk. Õppekeelte vahetamise põhimõtted. Erinevates keeltes õppematerjalide kasutamine, mitmekeelsuse toetamine.

Ülesanne: arutlege rühmades järgmiste küsimuste üle:

- Milliseid väljakutseid esitab õpetajale mitmekeelne ja –kultuuriline klass;
- Kuidas mõistate keelekümluse põhimõtet „üks õpetaja – üks keel”? Kas pooldate seda põhimõtet?
- Millised ootused on õpilasel õppekeele kasutamise ja/või vahetamise suhtes?

Läbitav materjal:

Õppekeelte vahetamise eesmärk:

- keelte võrdne tähtsustamine;
- eesmärk klassile vastav emakeele kuulamise, kõnelemise, lugemise ja kirjutamise pädevus;
- eesmärk klassile vastav õppekeele kuulamise, kõnelemise, lugemise ja kirjutamise funktsionaalne pädevus.

Õppekeelte vahetamise põhimõtted:

- keeled teineteisest eraldatud;
- üks õpetaja – üks keel;
- asjakohasus.

Mitmekeelsuse toetamine:

- mitmekeelsuse väärtustamine;
- erinevate kultuuride ja mitmekultuurilisuse väärtustamine;
- mitmekeelsed õppematerjalid;
- näited teistest keeltest ja võõrkeelsetest materjalidest.

Küsimused aruteluks:

- Analüüsige, millised raskused või probleemid võivad tekkida, kui:
 - ainet õpetatakse nii esimeses kui ka teises keeles (nõ dubleeritakse);
 - õpetaja kasutab tunnis vaheldumisi keeli.

Kirjandus:

1. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008
2. P. Mehisto (koostaja). Keelekümbluse käsiraamat. *Keelekümblusprogrammi Lapsevanemate Liit*. Tallinn 2009

IX teema „Eesmärkide püstitamine”

Läbitav temaatika: Eesmärgistamine (tund, õppetsükkel jm). Eesmärkide saavutamise kontrollimine.

Ülesanne:

Arutlege järgmiste küsimuste üle:

- Milleks on vaja tegevusi eesmärgistada?
- Mille kohta need eesmärgid peaksid käima?
- Kes peaks eesmärgid seadma?
- Milliseid eesmärke me üldse saame püstitada?
- Kuidas hiljem saab hinnata eesmärkide saavutamist?

Läbitav materjal:

Eesmärgistamine:

Tunni eesmärk näitab tunni olemust. Kolm eesmärki:

- ainealane eesmärk (aineteadmised ja –oskused);
- keeleline eesmärk (keeleoskuse arendamine);
- üldarendav eesmärk (isiksust arendav, õpioskusi arendav).

Paremate tulemuste saavutamiseks nii aineteadmiste kui ka keeleoskuse arengus on vaja, et õppijatel oleks selge ettekujutus iga üksiku tunni eesmärkidest.

Eesmärkide saavutamise kontrollimine. Tähtis realistlike aine- ja keeleõppe eesmärkide selge sõnastamine, õppijatele teadvustamine ja eesmärkide saavutamise seiramine. Tihe tagasiside ja vahekokkuvõtted, õpilaste meeoleu ja arvamuste jälgimine.

Vahekokkuvõtted ja arutelud tunni jooksul ja lõpus teenivad mitut eesmärki: vastastikune infovahetus, selgitamaks välja õppijatele sobivad õpistiilid ja õpitu taseme; reflektsooniooskuse arenemine; õppijate keele- ja eneseväljendusoskuse arenemine.

Kirjandus:

1. P. Mehisto (koostaja). Keelekümbluse käsiraamat. *Keelekümblusprogrammi Lapsevanemate Liit*. Tallinn 2009

2. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008

X teema „Õppematerjalid”

Läbitav temaatika:

Tutvumine olemasolevate õppematerjalidega. Õppematerjalide kohandamine vastavalt õppijate keeleoskuse tasemele, eale ja vajadusele. Õppematerjalide koostamine vastavalt õppijate keeleoskuse tasemele, eale ja vajadusele.

Ülesanne:

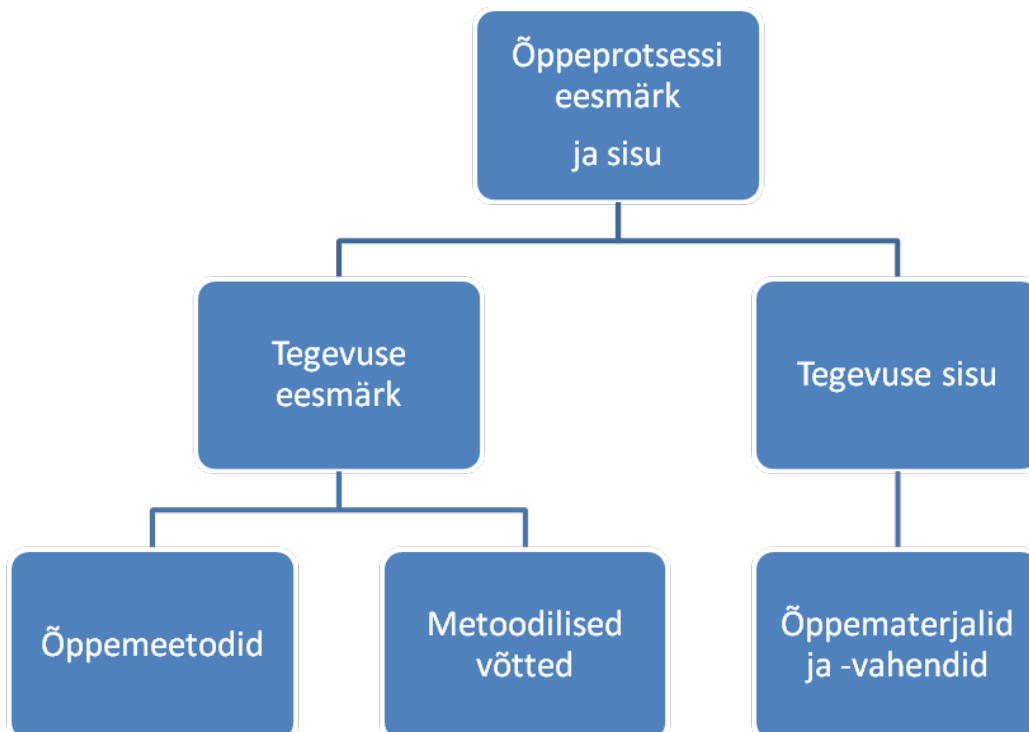
Arutlege rühmades järgmiste küsimuste üle:

- Millised ootused on õpetajal õppematerjalile?
- Mida õppematerjal peaks aitama saavutada?
- Mis peaks seal olema ja milline see materjal peaks olema?

Läbitav materjal:

Tutvumine olemasolevate õppematerjalidega – töölehed ühiskonnaõpetuse, geograafia, muusikaõpetuse õpetamiseks gümnaasiumis. Keelekümbluskeskuse töölehed keelekümblusklassidele.

Õppematerjalide kohandamine ja koostamine:

Õppematerjalide kohandamine – lähtuda east, keeletasemest, eesmärkidest. Vajalik säilitada autentsus. Kohandamise võimalused:

- Keeleline lihtsustamine;
- Õppematerjali lühendamine;
- Õppeteksti mugandamine (ümber kirjutamine);
- Mõistmist toetavate vahendite kasutamine;
- Selgituste lisamine õppematerjali juurde.

Õppematerjalide koostamine – lähtuda east, keeletasemest, eesmärkidest. Küsimus: milleks ma seda materjali vajan? Millist eesmärki see materjal aitab mul saavutada?

Küsimused aruteluks:

- Kohandage üks eesti õppekeelela gümnaasiumile mõeldud õppetekst vene õppekeelela gümnaasiumiklassile.
- Koostage kohandatud teksti juurde tööleht ja teadmiste kontrollimise leht.

Kirjandus:

1. Vene õppekeelela kooli gümnaasiumiastme geograafia-, ühiskonnaõpetuse ja muusikatundide meetodilised kogumikud näidistunnikonspektide ja töölehtedega. Integratsiooni Sihtasutus 2008
2. K. Saorso, E. Sõrmus. Kuidas õpetada erialakeelt. Metoodika käsiraamat. Tallinn 2008

XI teema „Õpistiilid”

Läbitav temaatika: Erinevad õpistiilid. Eri õpistiilidega õppijate õpetamine.

Ülesanne: Bingo mäng

Suhtle võimalikult paljude inimestega oma rühmast ning täida ruudud. Kirjuta ruutu inimese nimi, kes eelistab ruudus esitatud õppimisviisi. Kui kõik ruudud on täidetud, anna märku!

Leia keegi, kellele meeldib kuulamise ajal joonistada või kritseldada.	Leia keegi, kellele meeldib rühmatöö.	Leia keegi, kellele ei meeldi slaidiesitlused.
Leia keegi, kellele meeldib õppida muusikat kuulates.	Leia keegi, kellele meeldib teksti markeriga märgistada.	Leia keegi, kellele meeldib õppida öösiti.
Leia keegi, kellele meeldib töötada paaris.	Leia keegi, kellele meeldib omaette vaikusel õppida.	Leia keegi, kellele meeldib õppida varahommikuti.
Leia keegi, kellele meeldib õppimise ajal midagi näksida.	Leia keegi, kellele ei meeldi loenguid kuulata.	Leia keegi, kellele ei meeldi laua taga õppida.

Läbitav materjal:

Erinevad õpistiilid – sagedamini eristatakse visuaalset, auditiivset ja kinesteetilist õpistiili. See on domineeriv õpistiil, nõ puhast stiili ei ole.

Visuaalne õpistiil – õppimine nägemise ja visuaalsete stiimulite kaudu.

Auditiivne õpistiil – õppimine kuulmise, rääkimise ja auditiivsete stiimulite kaudu.

Kinesteetiline õpistiil – füüsilise tegevuse lülitamine õppesse.

Eri õpistiilidega õpilaste õpetamine – vajalik erinevate õpistrateegiatega kasutamine (Saarso, Sõrmus 2008).

Mälustrateegiad – asendussõna kasutamine, seoste loomine, teksti organiseerimine, olulise teabe esiletoomine, sõnade rühmitamine.

Kognitiivsed ehk tunnetusstrateegiad – info vastuvõtt, teabe edastamine, analüüsimine, selgitamine, info struktureerimine, harjutamine, teabe kasutamine.

Kompensatsioonistrateegiad – eesmärgiks kompenseerida keeleõppija lünklikke teadmisi. Kehakeel, ümbersõnastamine, koodivahetus.

Metakognitiivsed strateegiad – õppimisprotsessi kõrvalt jälgimise ja analüüsimise strateegia. Aitavad juhtida, suunata, koordineerida, planeerida ja hinnata õpilase õpiprotsessi. Õppija peab mõistma, miks ta just nii õpib ja millised on tema eesmärgid.

Afektiivsed strateegiad – tunde- ja emotsioonidega seotud strateegiad. Hõlmavad hoiakuid, motivatsiooni ja väärtusi.

Sotsiaalsed strateegiad – hõlmavad koostööd, empaatia arendamist, info hankimise viise, toimetulekut võõras keeleruumis.

Kogu õppimise aluseks on mõtlemise arendamine.

Küsimused aruteluks:

- Mõtelge välja omakoostatud õppematerjali juurde ülesandeid, mis kaasaksid erinevate õpistiilide eelistajaid.

Kirjandus:

1. P. Mehisto, D. Marsh jt. Lõimitud aine- ja keeleõpe. Tallinn 2008
2. T. Kikerpill, E. Sõrmus. Erialaõppe ja keeleõppe lõimimisest. Tallinn 2008
3. K. Saarso, E. Sõrmus. Kuidas õpetada erialakeelt. Metoodika käsiraamat. Tallinn 2008

XII teema „Omandatu hindamine”

Läbitav temaatika: Hindamismeetodid. Hindamiskriteeriumid. Hinnangu ja tagasiside andmine.

Ülesanne: Mõelge järgmiste küsimuste üle ning arutlege nende üle rühmades:

- Milliseid hindamismeetodeid olete ise kasutanud töös/praktikal olles?
- Millest lähtute hindamismeetodi valikul?
- Mida ja kui tihti te tavaliselt hindate?

Läbitav materjal:

Hindamine - eri hindamismeetodite teel kogutud informatsiooni tõlgendamine, mille käigus vaagitakse õpilase töö kvaliteeti ja antakse sellele hinne.

Hindamismeetod – viis, kuidas hinnata. Väga palju erinevaid meetodeid. Meetodi valikul vajalik lähtuda sellest, milliseid teadmisi/oskusi/võimeid tahame hinnata.

Võib välja tuua 8 laiemat kategooriat hindamismeetodeid:

1. Iseseisva mõtlemise ja hinnangute andmise oskuse hindamine – eesmärk hinnata argumenteerimise, reflekteerimise, hinnangu andmise, arvamuse avaldamise oskust. Meetodid: essee, ajaleht, referaat, kokkuvõtted, kommentaarid artikli/teose jm kohta.
2. Kavandamisoskuse ja probleemilahendusoskuse hindamine – eesmärk hinnata probleemide määratlemise, andmete analüüsi, kokkuvõtete tegemise oskust. Meetodid: ettekanne, rühmatöö, uurimus, analüüs.
3. Tööprotsessi ja esitlemise oskuse hindamine – eesmärk hinnata reeglite, laboratooriumi töökorra jm tundmist, tööriistade kasutamise, arvutamise oskust. Meetodid: esitlus, rollimäng, poster, video tegemine, illustreeritud kasutusõpetus, tegeliku või simuleeritud tegevuse vaatlemine.
4. Enesearengu hindamine – eesmärk hinnata koostöö, iseseisva töö, iseseisva õppimise, oma töö suunamise ja iseseisvalt ülesannete lahendamise oskust. Meetodid: portfoolio, ajakiri, rühmatöö.
5. Info kogumise ja töötlemise hindamine – eesmärk info tõlgendamise, töötlemise, ümbersõnastamise, kokkuvõtete tegemise, andmete kogumise, ülevaate tegemise, materjali

- allikatega töö oskuse hindamine. Meetodid: projekt, referaat, esitlus, ettekanne, hüpoteesi tõestamine.
6. Teadmiste ja materjali mõistmise hindamine – eesmärk hinnata materjali omandamise taset. Meetodid: esse, suuline/kirjalik vastamine, test, eksam, küsimustele vastamine.
 7. Loovuse ja esitlusoskuse hindamine – eesmärk hinnata kujutlusvõimet, visualiseerimisoskust, loovust, esitlusoskust. Meetodid: portfolio, etendus, joonistus, projekt, esitlus, loovtööd.
 8. Suhtlemisoskuse hindamine – eesmärk hinnata suhtlemisoskust, oskust väidelda, oma arvamust kaitsta, intervjuuerida, kokkuleppeid teha, anketeerida. Meetodid: kirjalik/suuline esitlus, rühmatöö, väitlus, arutlus, rollimäng.

Hindamiskriteeriumid – mille järgi hinnata töö taset. Kriteeriumid peavad olema selged ja „läbipaistvad“. Kriteeriumid on need, mille järgi õpetaja hindab õpilase töö/teadmiste vastavust ettenähtud eesmärgile/standardile. Nt õigsus, õigeaegne esitamine, õpilase panus töösse, originaalsus, kohasus, pikkus, täpsus.

Hinnangu andmine – eri allikatest informatsiooni kogumine, mis peegeldab täpselt, kuidas õpilane on täitnud õppekavas kirjeldatud ootusi.

- Diagnostilise hinnangu andmine. Kasutatakse selleks, et teha kindlaks õpilase valmisolek enne uue teema või programmilõiguga alustamist (kas individuaalselt või terve rühmaga), või siis saavutuste võrdlemiseks ootustega. Nii saab õpetaja teada, kui palju aega pühendada kordamisele ja kuidas uut teemat või oskust arendada.
- Kujundava hinnangu andmine. Toimub pidevalt. Selle käigus mõõdetakse õpilase õppetöö tulemuslikkust, samuti saab õpetaja selle põhjal toetada ja suunata iga õpilase arengut, et saavutada püstitatud ootustele vastav tase.
- Koondhinnangu andmine. Kasutatakse õppeainete sisu, põhimõtete ja oskuste ulatuse määramiseks terve õppekava lõikes. See on hindamisega otse seotud, kuna toimub teemaploki lõpus koos hinnete panemisega.
- Tagasiside. Antakse suulises või kirjalikus vormis õpilase ainealase ja keelilise arengu kohta. Tagasisidet antakse pidevalt, mis võimaldab nii õpilasel kui ka õpetajal jälgida õpilase arengut ning vajadusi. Konstrukttiivne tagasiside – kirjeldav, ei ole hinnanguline, analüüsitakse eesmärgi või ootuste saavutamist. Antakse õigeaegselt ning õiges koguses, so ajal ning mahus, mida õpilane on võimeline vastu võtma ja kasutama. Väga selge sõnastusega.

Küsimused aruteluks:

- Tutvuge nõuannetega konstruktiivse tagasiside andmise kohta. Esitage oma arvamus. Mõtelge selle üle, mida kõike õpilast arendavat toob kaasa konstruktiivse tagasiside andmine.

<http://www.uab.edu/uasomume/cdm/feedback.htm#Constructive>

Kirjandus:

1. M. Kadakas (toimetaja). Õpitulemuste kontroll ja hindamine koolis. Artiklikogumik. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tallinn 2006
2. P. Mehisto (koostaja). Keelekümbluse käsiraamat. *Keelekümblusprogrammi Lapsevanemate Liit*. Tallinn 2009

XIII teema „Tunnivaatlus”

Läbitav temaatika: tunnivaatlus. Tunnivaatluse analüüs.

Ülesanne:

- Tutvuge tunnivaatluse elementidega ning määratlege rühmades tunnivaatluse fookus.

Tunnivaatluse elemendid

- Õpilaste kaasahaaratus: pange tähele õpilaste tööle suunamist, aja andmist töö tegemiseks, vastamiseks.
- Õppekava: Pange tähele, kuidas õpetaja esitab materjali nii, et tund vastaks õppekava eesmärkidele.
- Õppetöö: pange tähele, milliseid võtteid õpetaja kasutab, kuidas annab hinnanguid.
- Väljapandud materjal ja keeletugi: pange tähele väljapandud materjale. Kuidas aitas materjal õpilastel teemat mõista/kinnitada?
- Turvalisus ja keskkond: pange tähele keskkonna loomist.

XIV teema „Mitmekeelse õppe võimalikud probleemid”

Läbitav temaatika: Probleemid edasijõudmises. Psühholoogilised probleemid. Probleemide ennetamine. Võimalikud lahendused.

Ülesanne:

- Lugege läbi näited lapsevanemate murede kohta. Missugune on Teie seisukoht? Mida vastaksite lapsevanemale?

„Miks õpetaja ei võiks ikka õpilasele tõlkida, kui laps tõesti aru ei saa?”

„Laps õpib koolis aineid teises keeles. Kuidas ma saan teda aidata, kui ma ei oska seda keelt?”

„Laps räägib, et õpetaja küsib kogu aeg ainult paremaid õpilasi, teda märkab õpetaja alles siis, kui kontrolltöö eest kahe saab.”

Läbitav materjal:

Probleemid edasijõudmises. Probleemide võimalikud põhjused:

- Hariduse nõrk tase: halvad õpetamismeetodid, mittemotiveeriv keskkond, sobivate õppematerjalide nappus jm;
- „Uju või upu” olukorrad. Õpilane jäetakse ilma vajaliku toe ja tähelepanuta;
- Vähene enesekindlus, madal enesehinnang, hirm läbikukkumise ees ja kõrge ärevusfooni klassis;
- Ebaõnnestumised, mille osaliselt põhjustab laste omavaheline suhtlemine klassis;
- Olukorrad, kus lapse võimekus ja talle esitatud ootused ei sobi omavahel kokku;
- Õpilane on kakskeelne, kuid ükski keel pole piisavalt välja arenenud. (Baker 2005)

Teises keeles õppimise puhul võib esineda ajutist mahajäämust, kuid õppekeele oskuse arenedes mahajäämus kaob.

Psühholoogilised probleemid:

- Õpilane ei saa kõnest aru ja seetõttu ei oska reageerida. Tekib ärritus;
- Teises keeles õppiv laps väsib kiiremini ja vajab tihemini pause;
- Võivad tekkida väljendusraskused, kuna ei jätku sõnavara enda verbaalseks väljendamiseks;

- Võib tekkida madal enesehinnang, kuna õpilane ei suuda end mõistetavaks teha.

Probleemide ennetamine:

- Probleemide teadvustamine;
- Töö (koostöö) lastevanematega;
- Õpetajate täienduskoolitused;
- Tugisüsteemide loomine koolis.

Küsimused aruteluks:

- Milliseid probleeme saate ise õpetajana lahendada/ennetada?
- Milliste probleemide puhul pöördate abi saamiseks kolleegide poole? Täpsustage, kelle poole te milliste küsimustega pöördate.

Kirjandus:

1. C. Baker. Kakskeelne laps. El Paradiso 2005
2. T. Niiberg, H. Karu jt. Kakskeelsuse karid elus ja mängus. Atlex 2007